

DRŽAVNI DUG

06

Prema podacima Ministarstva finansija, na kraju septembra 2024. godine, *bruto javni dug*⁵⁵ iznosio je 4.464,37 miliona eura ili 60,19% procijenjenog BDP-a (tabela 6.1), što predstavlja povećanje od 337,55 miliona eura ili 8,18% u odnosu na kraj 2023. godine.

U strukturi javnog duga, na državni dug odnosilo se 4.402,55 miliona eura (98,62%), dok se na dug lokalne samouprave odnosilo 61,82 miliona eura (1,38%).

Ukoliko od bruto javnog duga oduzmemo depozite Ministarstva finansija zajedno sa 38.477 unci zlata, *neto javni dug* Crne Gore, na kraju septembra 2024. godine, iznosio je 3.846,43 miliona eura ili 51,86% procijenjenog BDP-a. U odnosu na kraj prethodne godine *neto javni dug* zabilježio je smanjenje od 3,22%.

Tabela 6.1

Struktura javnog duga Crne Gore na kvartalnom nivou, u 000 000 eura					
	Decembar 2023.	Mart 2024.	Jun 2024.	Septembar 2024.	Promjena u % (septembar 2024. decembar 2023.)
Unutrašnji dug	542,62	511,29	386,70	356,48	-34,30%
Spoljni dug	3.517,29	4.156,66	4.091,33	4.046,07	15,03%
Državni dug (bruto)	4.059,91	4.667,95	4.478,03	4.402,55	8,44%
Udio bruto državnog duga u BDP	58,30	62,94	60,38	59,36	
Dug lokalne samouprave	66,91	66,34	62,42	61,82	-7,61%
Javni dug (bruto)	4.126,82	4.734,29	4.540,45	4.464,37	8,18%
Udio bruto javnog duga u BDP	59,26	63,83	61,22	60,19	
Depoziti Ministarstva finansija uključujući i 38.477 unci zlata	152,41	774,24	633,56	617,94	305,45%
Državni dug (neto)	3.907,50	3.893,71	3.844,47	3.784,61	-3,14%
Udio neto državnog duga u BDP	56,11	52,50	51,84	51,03	
Javni dug (neto)	3.974,41	3.960,05	3.906,89	3.846,43	-3,22%
Udio neto javnog duga u BDP	57,07	53,39	52,68	51,86	
Bilješke BDP Crne Gore (procjena za 2024. godinu)	6.963,62	7.416,70	7.416,70	7.416,70	

Izvor: Ministarstvo finansija

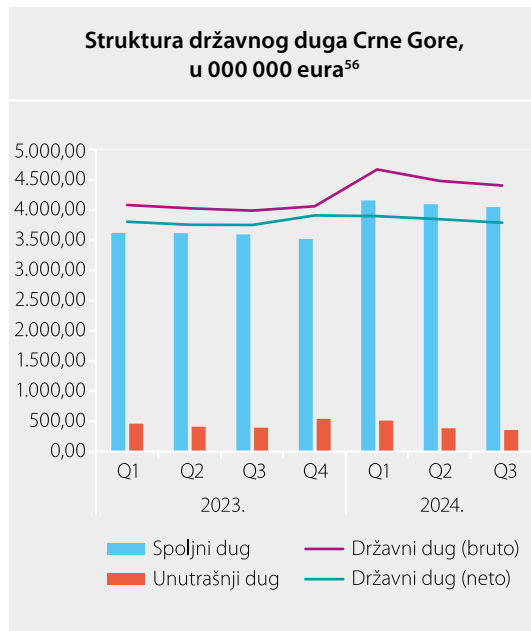
⁵⁵ Ministarstvo finansija počelo je da publikuje kvartalne podatke od jula tekuće godine, kada je objavljen „Izveštaj o državnom i javnom dugu na dan 30. 06. 2024. godine“, kojim su ujedno predstavljeni i kvartalni podaci koji su se odnosili na kraj marta tekuće godine.

6.1. Državni dug

Na kraju septembra 2024. godine, *bruto državni dug* Crne Gore iznosio je 4.402,55 miliona eura ili 59,36% procijenjenog BDP-a i u odnosu na kraj prethodne godine povećan je za 8,44%, usljed rasta spoljnog duga, po osnovu emisije euroobveznica.

Od ukupnog iznosa bruto državnog duga, 4.046,07 miliona eura ili 91,90% odnosilo se na spoljni dug, dok se preostalih 356,48 miliona eura ili 8,10% odnosilo na unutrašnji dug.

Grafikon 6.1

Izvor: Ministarstvo finansija

Ukoliko od bruto državnog duga oduzmemo depozite Ministarstva finansija, zajedno sa 38.477 unci zlata, *neto državni dug* Crne Gore, na kraju septembra 2024. godine iznosio je 3.784,61 milion eura ili 51,03% procijenjenog BDP-a. U odnosu na kraj prethodne godine *neto državni dug* zabilježio je smanjenje od 3,14%, dok je zaduženje na međunarodnom tržištu značajno doprinijelo povećanju državnih depozita (465,53 miliona eura ili 305,45%).

Valutna struktura državnog duga i dalje je relativno povoljna. Tako je zaduženost u eurima činila 99% ukupne valutne strukture državnog duga, dok je 0,73% duga bilo u specijalnim pravima vučenja, a 0,27% u američkim dolarima.

Kamatna struktura takođe je povoljna s obzirom da se više od tri četvrtine državnog duga (kredit i obveznice) servisiraju po fiksnim kamatnim stopama (84,47% državnog duga).

6.2. Unutrašnji državni dug

Na kraju septembra 2024. godine unutrašnji dug iznosio je 356,48 miliona eura (4,81% BDP-a) i u odnosu na kraj prethodne godine manji je za 186,14 miliona eura ili 34,30%. Otplata duga po osnovu emitovanih domaćih obveznica i po osnovu emitovanih državnih zapisa glavni su razlozi za smanjenje duga prema rezidentima u ovom periodu (tabela 6.2).

U strukturi unutrašnjeg duga, na kraju septembra 2024. godine najveće učešće bilježe obaveze po osnovu kredita kod komercijalnih banaka (53,67%), zatim obaveze po osnovu restitucije (21,06%), kao i obaveze po osnovu emitovanih domaćih obveznica (14,03%). Preostalih 11,24% odnosi se na obaveze prema pravnim licima i privrednim društvima (7,88%), obaveze po osnovu stare devizne štednje (2,83%) i obaveze po osnovu zaostalih penzija (0,53%).

⁵⁶ Kvartalni podaci predstavljaju iznos duga na kraju kvartala.

Tabela 6.2

Struktura i promjene unutrašnjeg duga Crne Gore na kraju septembra 2024. u odnosu na kraj septembra i decembra 2023. godine								
Struktura unutrašnjeg duga	Stanje duga 30. 09. 2023.	Stanje duga 31. 12. 2023.	Stanje duga 30. 09. 2024.	Promjena u odnosu na 30. 09. 2023.	Promjena u odnosu na 31. 12. 2023.	Promjena u odnosu na 30. 09. 2023.	Promjena u odnosu na 31. 12. 2023.	Učešće u unutrašnjem dugu 30. 09. 2024.
	1	2	3	4 (3-1)	5 (3-2)	6 (3/1)	7 (3/2)	8
milioni eura						%		
Devizna štednja	10,09	10,11	10,11	0,02	0,00	0,20	0,00	2,83
Restitucija	73,61	74,58	75,06	1,45	0,48	1,97	0,64	21,06
Kreditni kod komercijalnih banaka	133,25	229,76	191,34	58,09	-38,42	43,59	-16,72	53,67
Zaostale penzije	1,89	1,89	1,89	0,00	0,00	0,00	0,00	0,53
Državni zapisi	00,00	50,00	00,00	0,00	-50,00		-100,00	0,00
Domaće obveznice	142,44	142,44	50,00	-92,44	-92,44	-64,90	-64,90	14,03
Pravna lica i privredna društva	31,86	33,84	28,08	-3,78	-5,76	-11,86	-17,02	7,88
UKUPNO	393,14	542,62	356,48	-36,66	-186,14	-9,32	-34,30	100,00

Izvor: Ministarstvo finansija

6.3. Spoljni državni dug

Prema podacima Ministarstva finansija na kraju septembra 2024. godine spoljni dug iznosio je 4.046,07 miliona eura ili 54,55% BDP-a i u odnosu na kraj prethodne godine zabilježio je povećanje od 342,64 miliona eura ili 8,44%, usljed zaduženja putem emisije državnih obveznica na londonskoj berzi u iznosu od 687,76 miliona eura.

Tokom prva tri kvartala tekuće godine došlo je do povlačenja sredstava po osnovu kreditnih aranžmana sa međunarodnim institucijama, u ukupnom iznosu od 43,98 miliona eura, i to:

- Povlačenja sredstava EIB-a u iznosu od 15 miliona eura (za projekte „Rekonstrukcija magistralnih puteva u Crnoj Gori“ i „Unapređenje crnogorskog obrazovanja“),
- Povlačenja sredstava KfW-a u iznosu od 9,33 miliona eura (za projekte „Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda – Pg Promo, Faza V i Faza V komponenta 2“ i „Energetska efikasnost u javnim zgradama III“),
- Povlačenja sredstava IBRD-a u iznosu od 9,01 milion eura (za projekte „Upravljanje industrijskim otpadom“, „Reforma poreske administracije“, „Institucionalni razvoj i jačanje poljoprivrede u Crnoj Gori - MIDAS 2“, „Energetska efikasnost u Crnoj Gori - MEEP 2“, „Integrirani razvoj koridora rijeke Save i Drine uz korišćenje višefaznog programskog pristupa“ i „Trgovinske i transportne olakšice“),
- Povlačenja sredstava EBRD-a u iznosu od 7,66 miliona eura (za projekte „Rekonstrukcija magistralnih puteva u Crnoj Gori“ i „Unapređenje lokalnih puteva“) i
- Povlačenja sredstava Hapoalim banke u iznosu od 2,98 miliona eura (za opremanje oklopnih vozila).

U strukturi spoljnog duga najveće učešće imaju obaveze po osnovu emitovanih euroobveznica (60,25%), dok je kineska Exim banka najveći pojedinačni povjerilac sa 15,66% učešća u spoljnjem dugu (tabela 6.3).

Tabela 6.3

Struktura spoljnog duga Crne Gore na 30. 09. 2024. godine				
Kreditor	Stanje duga	Spoljni dug BDP	Učešće u spoljnjem dugu	Učešće u državnom dugu (4.402,55 mil. eura)
	miliona eura		%	
EUROBOND	2.437,76	32,87	60,25	55,37
Kineska EXIM banka ¹	633,58	8,54	15,66	14,39
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	174,99	2,36	4,32	3,97
Sindicirani kredit – PBG 2	172,73	2,33	4,27	3,92
Sindicirani kredit - PBG ²	128,57	1,73	3,18	2,92
Evropska investiciona banka (EIB) ³	109,15	1,47	2,70	2,48
Razvojna banka Savjeta Evrope	68,57	0,92	1,69	1,56
EBRD	66,48	0,90	1,64	1,51
Evropska komisija ⁴	60,00	0,81	1,48	1,36
Deutsche bank	60,00	0,81	1,48	1,36
Kreditna banka za obnovu - Njemačka (KfW) ⁵	40,25	0,54	0,99	0,91
Zemlje članice Pariskog kluba kreditora	38,92	0,52	0,96	0,88
Rapid Financing Instrument - MMF	27,49	0,37	0,68	0,62
HAPOALIM - oklopna vozila	17,91	0,24	0,44	0,41
Međunarodna organizacija za razvoj (IDA)	4,48	0,06	0,11	0,10
IFAD	2,67	0,04	0,07	0,06
Poljski kredit ⁶	1,71	0,02	0,04	0,04
Španski kredit za izgradnju deponije	0,45	0,01	0,02	0,01
Export Development Canada (EDC) ⁷	0,37	0,01	0,01	0,01
Francuski kredit - Natixis ⁸	0,00	0,00	0,00	0,00
UKUPNO	4.046,08	54,55	100,00	91,90

¹ Kredit za izgradnju dijela autoputa „Bar - Boljari“.

² Kreditni aranžman sa Sindikatom banaka (OTP, Credit Suisse, CKB i Societe Generale) uz garanciju Svjetske banke vrijedne 80 miliona eura za potrebe finansiranja državnog budžeta.

³ Krediti EIB-a u ukupnom iznosu od 47 miliona eura koje servisiraju javna preduzeća („Monteput“, „Aerodromi CG“ i „Elektroprivreda CG“) ne ulaze u iznos spoljnog duga, već se tretiraju kao garancije.

⁴ Kredit namijenjen za ograničavanje ekonomskih posljedica pandemije virusa COVID 19 u okviru Programa makrofinansijske podrške, ukupne vrijednosti od 60 miliona eura.

⁵ Kredite od njemačke KfW banke za potrebe vodosnabdijevanja koriste opštine, ali čine dio ino-duga.

⁶ Kredit zaključen sa Vladom Poljske za potrebe Željezničke infrastrukture Crne Gore.

⁷ Kredit za kupovinu tri helikoptera.

⁸ Robni kredit – EPCG

Izvor: Ministarstvo finansija

Po pojedinim ugovorenim kreditnim linijama postoje sredstva koja još uvijek nijesu povučena (tabela 6.4). Ukupan iznos raspoloživih, a nepovučениh sredstava iznosi 252,95 miliona eura, pri čemu se najveći dio odnosi na sredstva njemačke Kreditne banke za obnovu, KfW (82,86 miliona eura), Evropske investicione banke (81,70 miliona eura) i Međunarodne banke za obnovu i razvoj – IBRD (51,78 miliona eura).

Tabela 6.4

Struktura spoljnjeg duga Crne Gore i nepovučenih kreditnih sredstava, u 000 000 eura		
Kreditor	Stanje duga na kraju septembra 2024. godine	Iznos nepovučenih sredstava ⁵⁷
	miliona eura	
EUROBOND	2.437,76	
Kineska EXIM banka	633,58	
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	174,99	51,78
Sindicirani kredit – PBG 2	172,73	
Sindicirani kredit - PBG	128,57	
Evropska investiciona banka (EIB)	109,15	81,70
Razvojna banka Savjeta Evrope	68,57	8,50
EBRD	66,48	7,86
Evropska Komisija	60,00	
Deutsche bank	60,00	
Kreditna banka za obnovu - Njemačka (KFW)	40,25	82,86
Zemlje članice Pariskog kluba kreditora	38,92	
Rapid Financing Instrument - MMF	27,49	
HAPOALIM - oklopna vozila	17,91	20,25
Međunarodna organizacija za razvoj (IDA)	4,48	
IFAD	2,67	
Poljski kredit	1,71	
Španski kredit za izgradnju deponije	0,45	
Export Development Canada (EDC)	0,37	
Francuski kredit - Natixis	0,00	
UKUPNO	4.046,08	252,95

Izvor: Ministarstvo finansija

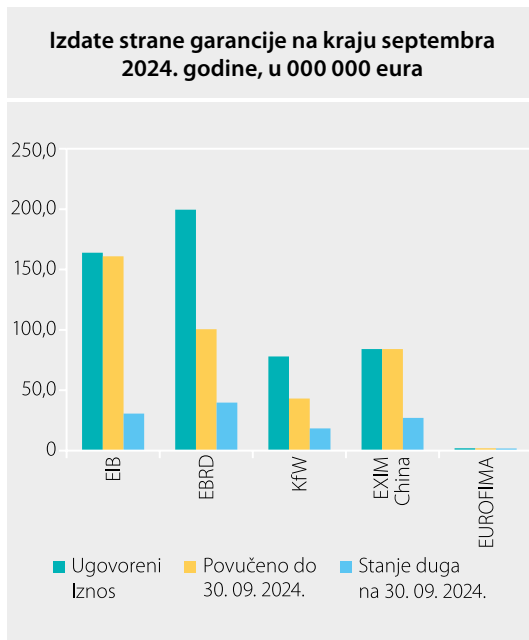
6.4. Izdate državne garancije

Državne garancije na kraju septembra 2024. godine iznosile su 135,52 milion eura i bile su niže u odnosu na kraj prethodne godine za 9,78%, odnosno, učestvovala su sa 1,83% u strukturi BDP-a, što predstavlja smanjenje od 0,33 pp u odnosu na kraj prethodne godine. Ukoliko uključimo izdate državne garancije, državni dug Crne Gore iznosio je 4.538,07 miliona eura ili 61,19% BDP-a.

U strukturi ukupno izdatih garancija, strane garancije na kraju septembra 2024. godine iznosile su 117,57 miliona eura (grafikon 6.2) i u odnosu na kraj prethodne godine bile su niže za 8,82%, odnosno, učestvovala su sa 1,59% u strukturi BDP-a, što predstavlja smanjenje od 0,26 pp u odnosu na kraj prethodne godine. Kad uključimo strane garancije u iznos spoljnjeg državnog duga, on je iznosio 56,14% BDP-a. Važno je istaći da se pomenuti iznos izdatih stranih garancija odnosi samo na povučena kreditna sredstva, dok se stanje duga prikazano u grafikonu 6.2 odnosi na neotplaćeni dio povučenih kre-

⁵⁷ Kod stanja duga prikazan iznos povučenih a neotplaćenih sredstava za pojedinog kreditora, po osnovu svih aktivnih kreditnih linija, dok iznos nepovučenih sredstava predstavlja onaj dio sredstava svih kreditnih linija kod određenih kreditora koji nije povučen, pa samim tim i nije dio duga. Može da se javi situacija da je iznos stanja duga veći od nepovučenih sredstava od datog kreditora, u zavisnosti u kojoj je fazi određen kreditni aranžman i koliko je još sredstava ostalo nepovučeno, a da sa tim istim kreditorom u prethodnom periodu postoji još neka kreditna linija čija su sredstva u potpunosti povučena. Obaveze su one koje stoje u tabeli koje navode stanje duga na kraju perioda.

Grafikon 6.2

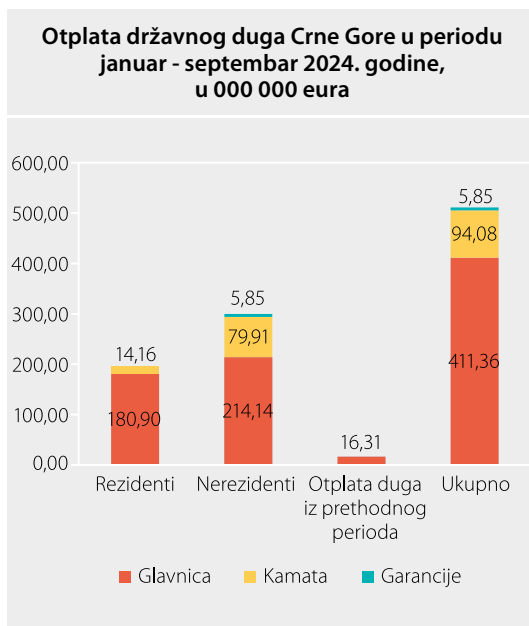

Izvor: Ministarstvo finansija

ditnih sredstava za koje su izdate strane garancije. Kada se uzmu u obzir ukupni ugovoreni iznosi kredita, na koje su ugovorene garancije, uključujući i nepovučena sredstva, strane garancije dostižu nivo od 527,61 milion eura ili 7,11% BDP-a.

Ukupan iznos domaćih garancija na kraju septembra 2024. godine iznosio je 17,95 miliona eura (0,24% BDP-a), pa je unutrašnji dug sa garancijama iznosio 5,05% BDP-a. Od ukupnog iznosa domaćih garancija, 9,76 miliona eura odnosi se na garancije date opštinama za kredite kod više domaćih komercijalnih banaka, za sprovođenje sanacionog plana⁵⁸. Ostatak iznosa domaćih garancija odnosi se na: kredit kod Prve banke za izgradnju stambene zgrade za prosvjetne radnike u Budvi, kredit kod Erste banke i Prve banke za potrebe izmirenja obaveza prema firmi „Strabag AG“, kredit kod Erste banke za potrebe refinansiranja kredita Abu Dabi fonda za razvoj i kredit kod Crnogorske komercijalne banke za opravku vozničkih sredstava.

Grafikon 6.3

Izvor: Ministarstvo finansija

6.5. Otplata državnog duga

Prema preliminarnim podacima Ministarstva finansija ukupna otplata državnog duga⁵⁹ tokom prva tri kvartala 2024. godine iznosila je 511,28 miliona eura ili 6,89% procijenjenog BDP-a. Od ukupnog iznosa otplate duga najveći dio odnosi se na otplatu glavnice duga rezidentima i nerezidentima, u iznosu od 395,04 miliona eura, dok se na otplatu kamata po osnovu kreditnih aranžmana, rezidentima i nerezidentima odnosi 94,08 miliona eura (grafikon 6.3). Otplata obaveza iz ranijeg perioda iznosila je 16,31 milion eura, od čega se na otplatu stare devizne štednje odnosilo 0,03 miliona eura. Tokom prvih devet mjeseci tekuće godine, aktivirane su i plaćene garancije u iznosu od 5,85 miliona eura, po osnovu kreditnog aranžmana Barske i Crnogorske plovidbe sa kineskom Exim bankom.

⁵⁸ Ukupan potpisani iznos garancija za kredite koje koriste opštine za realizaciju sanacionog plana je 34,55 miliona eura.

⁵⁹ Ukupna otplata duga obuhvata otplatu duga po glavnici, otplatu kamate i otplatu garancija, koje dospijevaju u posmatranoj godini, kao i otplatu duga iz prethodnih godina.